

## **Inledning**

Charly Wassberg Borbos, vice ordförande och Carl-Johan Friman, tillförordnad ordförande från presidiet inleder mötet och informerade om dagen.

Carl-Johan Friman berättade kort om budgetpropositionen som presenterades veckan innan. MUCF kommer exempelvis slås ihop med Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) och få medel för att etablera en stödfunktion när det gäller bidragsgivning både för myndigheter och organisationer som ska förmedla medel för att öka enhetligheten i hanteringen.

Minnesanteckningarna från föregående möte den 13 juni godkändes av forumet utan ändringar.

Planeringsgruppen introducerade dagens tema som var strategisk samverkan, och mer specifikt inom det offentligas samråd- och dialogprocesser. De berättade hur gruppen har resonerat i planeringen och vad mötet syftar till.

Marie Ericsson från Socialdepartementet berättade att det tidigare var mer informella samverkansprocesser mellan Regeringskansliet och civilsamhället, men att det har förändrats och att det nu finns 26 fasta forum för samråd och dialog, inklusive PGF. Fler myndigheter vill samarbeta med civilsamhället och bjuder in organisationer att även påverka strukturen för samråds- eller dialogforumet. Under det senaste året har regeringen arrangerat 171 möten och över 600 organisationer har deltagit i samråd och dialog. Under 2023 skickades 300 remisser och 1 711 organisationer fanns med på sändlistorna. Cirka 50 procent av organisationerna svarar på remisserna.

## **Presentation om samverkan inom översynen av landsbygdspolitiken**

Magnus Kolsjö och Erika Nilsson, Landsbygds- och infrastrukturdepartementet, samt Lotten Hjelm, Skärgårdarnas riksförbud, presenterade sedan ett praktiskt exempel på ett strategiskt samråd inom den pågående "översynen av landsbygdspolitiken".

Magnus Kolsjö och Erika Nilsson berättade först hur den strategiska samverkan växte fram efter att landsbygdspropositionen kom 2018. Det landade i en utredning 2024 om regional landsbygdspolitik och i en god dialog med civilsamhället med bland annat Skärgårdarnas riksförbund och Hela Sverige ska leva.

En sak som sades tidigt från den politiska ledningen var att det är viktigt med förankring i civilsamhället och med dem som lever och verkar på landsbygder. Det resulterade i en referensgrupp. Landsbygdsministerns statssekreterare bjuder in till och leder referensgruppens möten. Det kopplas också till IDA-gruppen för att sprida informationen till de andra departementen.

För att få bra täckning men inte en för stor grupp är det elva organisationer i referensgruppen, i huvudsak paraplyorganisationer. Gruppen ses cirka tre-fyra gånger per år. Material skickas ut senast två veckor innan mötena och företrädarna är högt uppsatta personer inom ramen för organisationerna. Minnesanteckningarna från mötena tar fasta på vad som har sagts, inte vem som sagt vad för att skapa ett öppet samtalsklimat.

Frågor som diskuterats inom referensgruppen är om målen för landsbygdspolitiken är välfungerade, vilka utmaningar som finns, hur politiken bör utvecklas och scenarier inför framtiden.

Lotten Hjelm från Skärgårdarnas riksförbud delade med sig av civilsamhällesorganisationernas upplevelser av samverkan inom referensgruppen. Hon lyfte att det har varit lagom mycket förberedelsematerial och att informationen kommit i god tid, vilket gjort det möjligt att förankra med sin organisation innan. Organisationerna har även varit överens i flera av de landsbygdspolitiska frågorna och det är en bra blandning av personer och organisationer. Återkopplingen de har fått från departementet kring sina inspel har också varit bra.

### **Deltagarfrågor om presentationen**

Deltagare ställde frågor om referensgruppen och samrådets utformning som besvarades av Mikael Kolsjö och Erika Nilsson.

#### *Hur kom dialogen till stånd?*

Den kom till stånd till följd av översynen av landsbygdspolitiken som kommer pågå under hela mandatperioden.

#### *Hur kommer kulturperspektivet in?*

Tyvärr representeras inte alla frågor i referensgruppen. Kulturens vikt lyftes på senaste mötet, att det bör finnas med mer. Detta planerar vi att bredda med under sakråden då fler organisationer bjuds in.

#### *Finns det urvalskriterier till referensgruppen?*

Vi hade en rejäl utgångslista och har därefter sorterat bland dessa och framför allt prioriterat paraplyorganisationer. De kommande sakråden kommer dock inkludera fler aktörer från civilsamhället, även myndigheter.

#### *Urvalet av organisationer kan ge vissa organisationer väldigt mycket inflytande. Hur resonerar ni kring att vissa frågor får större utrymme?*

Vi försökt balansera intressena och många organisationer har också antagit flera roller i mötena, exempelvis som representant för sina medlemsförbund. Vi försöker ta möten med andra organisationer utöver de i referensgruppen också. Den möjligheten finns alltid om man tror att det finns perspektiv som inte tillgodosetts.

*Hur tänker ni kring samma typ av samverkan på regional eller lokal nivå?*

Vi har tagit upp diskussionen med regionerna, som egentligen inte har ansvar för landsbygdspolitiken men har ansvar för hela länet. Vi möts flera gånger om året och diskuterar då bland annat hur kommunerna gör. Det är också värdefullt att organisationerna i referensgruppen är paraplyer för då kan de lyfta det med andra lokala aktörer.

*Hur har ni lyckats avgränsa så att forumet blir hanterbart?*

Vi har kopierat upplägget från ett annat dialogforum där regeringen träffar kommunernas högsta ledning. Vi har en fast agenda för dagen, bilaga med frågor som ska besvaras och kort bakgrund till frågorna/ämnet. Ibland är det specifika frågor som diskuteras, mer i form av ett samråd, och ibland är det andra typer av frågor som är mer öppna, som vid en dialog. I slutet av mötet får organisationerna ta upp förslag om det är något viktigt de vill ta upp under nästa möte.

*Det man önskar är ju att den här typen av samverkan ska ske även lokalt utifrån det lokala eller regionala perspektivet. Hur har ni berört den typen av tankar i ert arbete?*

Det är inte en fråga vi arbetar med, men vi hoppas att organisationerna kan lyfta dessa frågor på lokal nivå. De kan även sprida informationen till sina medlemsorganisationer och peka på referensgruppen som ett gott exempel på samverkan.

## **Dialog kring erfarenheter av strategisk samverkan**

Deltagarna delades in i mindre grupper för att diskutera de sedan tidigare fastställda frågeställningarna.

*Fråga 1. Dela konkreta erfarenheter av strategiska samråd och dialoger – vad karaktäriserade de bra och vad karaktäriserade de dåliga?*

### **Långsiktighet och struktur**

Flera grupper lyfte vikten av långsiktighet, kontinuitet och tydliga strukturer. Strukturer skapar förutsättningar för dialog – under pandemin fick exempelvis strukturer som kanske inte använts strategiskt tidigare en tydlig funktion och ett operativt syfte, tack vare att strukturen redan fanns. Det kan vara svårt att skapa strukturer ad hoc vid den typen av kriser.

Regelbundenhet ansågs även viktigt för att det då finns tid att fokusera på en fråga i taget, och organisationer inte känner att de behöver lyfta alla sina synpunkter (som då kan vara över flera olika områden) under ett och samma möte. Det kan dock vara en fördel att vissa processer är mer långsiktiga och andra snabbare, så att man har möjlighet att arbeta i flera olika led parallellt.

Flera olika positiva exempel på samverkansprocesser och forum nämndes. Några av dem var MSB:s civilsamhällsråd om krisberedskap, Skogsstyrelsens nationella

skogssektorråd, samarbeten mellan trossamfund och Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) samt Utrikesdepartementets (UD:s) årliga civilsamhällesforum. CONCORDS arbetsgrupper som möter politiska tjänstepersoner nämndes också som goda exempel på återkommande forum med bra struktur. Antidiskrimineringsbyråer beskrevs som lyckade partnerskap mellan det offentliga och civilsamhället. Även samverkan inom brottsförebyggande åtgärder uppmärksammades, vilket var en lång process av uppvaktning, debatt och deltagande i rundabordssamtal som sedan ledde till att civilsamhället skrevs in i strategin.

NOD nämndes även det som ett gott exempel, och att det har bidragit till att myndigheters samverkansprocesser är mer strukturerade och håller högre kvalitet. Att NOD tagits fram i samförstånd mellan civilsamhället och regeringen har varit en stor fördel, och att det har gått från att vara en abstrakt idé till ett kansli som arbetar praktiskt. PGF ansågs också vara en bra struktur för samverkan, med tydlighet och väl förberedda möten. Det är bra att även ha den typen av sammanhang där man kan diskutera varandras förutsättningar och logiker för att kunna genomföra andra samverkansprocesser bättre. En risk är dock att den typen av sammanhang blir på en metanivå och därmed vaga.

Ett hinder för långsiktigheten är att samarbeten ofta är personbundna, vilket kan vara svårt att komma ifrån. Det tar tid att komma framåt och nå resultat i samverkansprocesser, så när personer byts ut kan samarbeten gå förlorade. Att det finns en tydlig struktur är även viktigt för att dialogforum ska kvarstå vid regeringsskiftet.

### **Förväntningar och syfte**

När det sker mer sporadiska möten är det även viktigt för departement och myndigheter att beakta vilken signal man skickar och var i processen man bjuder in. Det behöver vara tydligt vilka förväntningarna är inför mötet och vad som är möjligt att åstadkomma tillsammans. Det finns annars en risk att civilsamhällets input inte tas om hand för att den offentliga parten i fråga inte har mandat att påverka. För att underlätta det skulle civilsamhället kunna gynnas av mer kunskap, exempelvis med hjälp av utbildningar, kring hur myndigheter och kommuner är uppbyggda.

Båda parter behöver även gå in med en tilltro till varandra. Det måste vara ett respektfullt möte där man lyssnar på varandra även om man har olika åsikter och maktpositioner i grunden.

### **Möjliggöra rollen som samverkansparter**

Det lyftes att om man vill ha strategisk samverkan måste man se till att motparten klarar av att vara en sådan samverkanspartner, till exempel genom finansiering. Som ett exempel nämndes att många kommuner finansierar någon organisation som fungerar som en lokal- eller regional paraplyorganisation för civilsamhället.

### **Transparens och urval**

När referensgrupper eller liknande forum bildas är det viktigt att det finns en transparens kring hur urvalet gått till. Det finns en risk att det enbart är organisationer som är bra på

att göra sina röster hörda som bjuds in, och som redan har ingångar till politiker. Det är därför viktigt att det finns en blandning av mindre och större organisationer med olika mycket resurser (exempelvis organisationer som enbart drivs av ideella eller de som har personal, samt olika mycket ekonomiska resurser).

Representation och vem som får vara med är alltid en aktuell fråga, men en deltagare nämnde också att någonstans måste man bara acceptera att inget urval är perfekt och utgå från de som faktiskt finns i rummet.

### **Samverkan om konkreta frågor**

Enligt vissa deltagare kan det vara enklare att samverka när det handlar om en konkret fråga. När det väl gäller, t.ex. under pandemin, så ökar incitamenten och kreativiteten att samverka. Myndigheter inser då ofta sina begränsningar och att de behöver civilsamhället. Civilsamhällets expertis är just att kliva fram, ta ansvar och lösa problem.

Det finns dock nackdelar med att frågorna blir alltför specifika. Ett exempel som nämndes var när Jordbruksverket vill ha civilsamhällets synpunkter kring sina förordningsändringar. Det är då på en kunskapsnivå som organisationer ofta inte har, såsom hur fårskötsel bör utformas. Civilsamhället har ofta synpunkter på en mer övergripande nivå, exempelvis kring innehållet i landsbygdspolitiken. Frågorna måste vara på rätt nivå för att civilsamhället ska kunna ha givande inspel.

### **Återkoppling**

Ett genomgående tema var efterfrågan kring mer återkoppling från det offentliga efter samråd och dialoger. Organisationerna uttryckte att de ofta inte får veta vad som händer med synpunkterna de framfört. Det är viktigt att få återkoppling även om det man pratade om inte blev av, och gärna en förklaring till varför synpunkterna har, eller inte har, omhändertagits. Det skulle skapa en bättre förståelse för vilka avvägningar som gjorts och till vilket syfte eller mål.

Ett dåligt exempel på samverkan är när det enbart blir symboliska möten och att det enbart görs för att det står i uppdraget av det ska ske. Då kan det också leda till en känsla av att det blir mycket prat och ingen verkstad, vilket är ett återkommande problem.

### **För många deltagare och myndigheter**

Samtidigt som det bör vara en bredd i inbjudan måste man ge möjligheten till en bra dialog, så att alla ges en chans att faktiskt bidra. Det blir svårt att få till om man bjuder in för många organisationer. När respektive organisation får kort tid på sig att komma med inspel kan det leda till att perspektiven inte förstärks och utvecklas av varandra. Ett stort antal innebär dessutom inte bredd i sig ifall det är flera organisationer som representerar samma perspektiv eller målgrupp.

En annan synpunkt som framfördes var att det kan bli komplicerat med samverkan när ansvaret för en fråga fördelats på många olika myndigheter. Ett exempel var att

kulturmiljöfrågorna delats ut på tio myndigheter.

*Fråga 2. Vad har denna form av strategisk samverkan för begränsningar och finns det tillfällen då påverkan på strategiska beslut görs bäst i annan form? Vilken?*

### **Risker med formella former**

Om man som civilsamhällesorganisation bjuds in till ett samråd är det troligen för att den kunskap och erfarenhet man besitter anses relevant. Det finns dock en risk för att organisationer blir begränsade genom att inte våga vara transparenta. Till exempel att intresset av att få finansiering gör att man avstår från att säga eller agera på ett sätt som man tror kan äventyra den möjligheten. Det skulle kunna bli så att man prioriterar att bygga relationer och att göra ett gott intryck.

En annan risk med samråd och dialoger är att den inbjudande offentliga parten inte fångar de verkliga behoven eller problemformuleringarna när man bjuder in civilsamhället. Det kan göra att dialogen blir felplacerad. Det är då viktigt att civilsamhället vågar lyfta att frågeställningarna är irrelevanta eller felformulerade.

En deltagare framförde att regeringens modell för hur de samverkar med civilsamhället har tvingat fram fler paraplyorganisationer. Det har gjort att mindre organisationer blivit mer marginaliserade, och exempelvis inte kan gå med i NOD. Det är en fördel för Regeringskansliet eftersom de måste hantera antalet organisationer, men det blir svårt för stora paraplyorganisationer att på riktigt företräda sina organisationer.

### **Tempo, information och opinionsbildning**

Att tempot inom civilsamhället och myndigheter samt departement är olika kan också försvåra processer. Beslutsvägarna inom civilsamhället är ofta betydligt kortare än inom offentlig sektor, vilket kan skapa frustration. Om den offentliga parten dock kommunicerar och återkopplar om att processen är igång så blir det enklare att hantera.

Att använda formella och långsiktiga strukturer för samverkan bör enbart ske när civilsamhället får möjlighet att uttrycka sina åsikter och påverka. Om det bara är ett forum för information kan det ta mycket tid från civilsamhället, som har begränsade resurser. Istället för att enbart bjuda in till ett informationsmöte skulle det kunna kommuniceras i ett utförligt och tydligt pressmeddelande.

När det gäller opinionsbildning och att påverka politik görs det ofta bäst genom andra former, exempelvis genom att uppvakta politiska partier och ha mer informella möten.

Civilsamhället måste därför behandla den formella samverkan som en liten del bland många för att påverka samhället.

## Dialog kring medskick

*Fråga 3. Hur kan vi arbeta för att de formella formerna för samråd och dialog ska bli mer strategisk och vad kan parterna bidra med för att det ska fungera?*

*Vad kan regeringen göra?*

### Utredningar och uppdragsbeskrivningar

Det ansågs positivt att det blivit allt fler fasta forum för samverkan mellan Regeringskansliet och civilsamhället, att det anordnats fler samråd och dialoger samt att många remisser skickats ut. Vissa menade dock att utredningarna har blivit smalare, snabbare och mindre, att det nu är snävare definitioner av vad som ska utredas och fler ”beställningar” på vad som ska utredas. Därmed är underlaget som leder till samråden inte lika gediget och det finns inte lika mycket att påverka.

En sak regeringen kan göra är att oftare skriva in i utredningsdirektiv och förordningar att man ska samråda med relevanta civilsamhällesorganisationer. Ibland kan dock svaret på varför det inte skrivs in, enligt Regeringskansliet, vara att myndigheter ska göra det i alla fall, och att det därför inte behöver stå med i en uppdragsbeskrivning. Det vore även fördelaktigt om myndigheterna hade en större enhetlighet kring språkbruk om olika typer av samverkan det gäller.

### Politisk förankring och representation

Politisk förankring och politisk representation på en passande nivå lyftes också. Det är svårt att få till en långsiktig samverkan om det bara är en enskild tjänsteperson som driver frågan, och att det exempelvis inte finns något intresse från statssekreteraren. Politisk vilja kan också formaliseras i policydokument för att göra det tydligare. Gällande politisk representation på möten så visar det på ärligt uppsåt och större intresse om exempelvis statssekreteraren är på plats.

### Inkludera civilsamhället tidigare

Regeringen skulle även kunna inkludera civilsamhället tidigare i mindre frågor. Då är det lägre trösklar i och enklare att bilda sig en åsikt. Det förenklar även för det offentliga att omhänderta inspelen mer i form av ”miniremiss”. Om civilsamhället inkluderas tidigare får de även möjlighet att formulera problemet och frågeställningarna. En annan synpunkt var att regeringen behöver se till att motparten har tillräckligt med resurser för att delta och att civilsamhället har möjlighet att prata ihop sig.

### Kunskapshöjande insatser

Staten skulle kunna satsa på kunskapshöjande insatser om samverkan riktade mot civilsamhället. Dessa skulle kunna tas fram i samarbete med civilsamhället, och skulle exempelvis kunna handla om olika typer av samverkan och de begrepp som används. Regeringen skulle också kunna skicka ut inbjudningar till samråd och dialoger tidigare, se till att ha tydliga agendor och tillräckliga möjligheter för organisationer att förbereda sig.

*Vad kan civilsamhället göra?*

### **Våga kontakta myndigheter och departement**

En uppmaning till civilsamhället var att våga ta kontakt med departement och myndigheter, samt bli bättre på att ta egna initiativ. Om man en bra idé spelar storleken på organisationen ingen roll.

Det finns ofta tjänstepersoner för det specifika området man är intresserad av att prata om.

Men från civilsamhällets perspektiv kan det vara svårt att veta vem man ska kontakta, och de skulle behöva få mer kunskap för att bli bättre på att navigera det offentliga.

### **Fokusera på lösningar**

Civilsamhällets roll är att vara kritiskt och lyfta olika perspektiv, men det var flera deltagare som lyfte att det i samverkan med det offentliga är viktigt att presentera lösningar i stället för att bara peka på vad som är fel. Ju mer konkreta förslag och lösningar, desto bättre. Det är viktigt att civilsamhället håller sig till frågan och inte fastnar i sitt eget uppdrag eller sin egen organisation.

### **Samordna synpunkter, hänvisa vidare och utbilda**

Inför exempelvis ett samråd eller dialogmöte kan det vara en fördel att prata ihop sig med andra civilsamhällesorganisationer. Civilsamhället kan bli bättre på att inkludera och ta hjälp av varandra i olika processer, inklusive egna processer internt. Organisationer kan även bli bättre på att återkoppla till sina organisationer och medlemsorganisationer, så att informationen kommer fler till del.

Om en offentlig aktör hör av sig för att de vill diskutera en fråga, och det inte faller inom ens egen organisations fokusområde, är det bättre att hänvisa vidare till andra organisationer som arbetar med frågan.

*Vad kan parterna göra tillsammans?*

### **Strategisk samverkan inte alltid viktigast**

En deltagare nämnde att det kan vara en fallgrop att prata om "strategisk" samverkan. Det viktiga är inte alltid att vara strategisk, utan vilket utfall man får. För att prata strategi måste man förstå varandras utgångspunkter, tidsperspektiv och mål. Man måste ha en hyfsad gemensam bild av problemet och vägen dit. Ibland upptäcker man för sent att man har helt olika utgångspunkter, vilket försvårar samverkan. I frågor om att förstå varandra finns en viktig roll för paraplyorganisationer att förklara politiska processer för sina medlemmar. Språkbruket kan även variera och vissa begrepp kan vara svåra för civilsamhället att relatera till.



### **Prioritera samverkan och värna formerna**

Det är även viktigt att prioritera samverkan och ta de tillfällen som ges. Även om det inte ger något nytt varje gång kan det ändå vara viktigt, exempelvis för att bygga relationer. Båda parterna kan även använd NOD som bidrar till ökad strategisk samverkan och legitimerar dialogen. Parterna har ett gemensamt ansvar för partsgemensamma strukturer som NOD, vilka bör värnas och utvecklas. Respektive part ansvarar även för att ta vidare inspel som kommer fram i samråds- eller dialogmöten och se till att inget faller bort. Det är även viktigt att bli bättre på att lyfta exempel på lyckad strategisk samverkan för att skapa inspiration och bygga trygghet hos andra att våga.

### **Uppsamling i helgrupp**

#### **Information om nominering till PGF**

Tomas Aronson Ylipää från urvalskommittén informerade om nominering till PGF 2025. Ansökan var öppen mellan 28 augusti och 29 september. Information om nomineringen har bland annat spridits via NOD:s och MUCF:s nyhetsbrev samt till nuvarande och tidigare anslutna organisationer. Beslutet om val av organisationer tas den 14 november på NOD:s årliga möte.

Det är också möjligt att ansöka om ordförandeposten i presidiet, vilket görs separat.

#### **Tema för nästa möte**

Inför mötet har deltagarna fått till sig temaförslag inför nästa möte. Temana presenterades och följdes av en omröstning kring vilket tema som mötet den 3 december ska fokusera på, med utfallet:

- Nya strukturer och former för engagemang i civilsamhället (10 röster)
- Hållbart engagemang (7 röster)

Forumet beslutar därmed att PGF 3 december ska fokusera på temat *Nya strukturer och former för engagemang i civilsamhället* utifrån principen om mångfald.

**Mötet avslutades.**